

Піпченко Н. О.

доктор політичних наук,

*доцент кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

МІЖНАРОДНА ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЯ США: ВІД ВІРТУАЛЬНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ДО СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА

Анотація. Інформаційний вплив інноваційних технологій на міжнародну систему істотно змінює форми, методи і сутність міжнародної комунікації, що необхідно враховувати при здійсненні зовнішньополітичної діяльності, оскільки дотримання балансу між безпекою та активною зовнішньою політикою в мережі Інтернет вимагає достатніх політичних, інтелектуальних, технологічних, організаційних і фінансових ресурсів. Встановлено, що США використовують інструменти міжнародної інтернет-комунікації для ефективного пояснення своїх зовнішньополітичних ініціатив і державних програм зовнішній і внутрішній громадськості, що дозволяє підтримувати глобальне лідерство держави.

Ключові слова: міжнародні відносини, зовнішньополітична діяльність, міжнародна інтернет-комунікація, США.

Постановка проблеми. Міжнародно-політична діяльність США на початку XXI ст. відзначається глобальним характером цілей у поєднанні з адекватними можливостями їхньої реалізації власними політичними, економічними, інформаційними і військовими засобами. Постійне удосконалення стратегії підтримки світового лідерства США розглядається зарубіжними і вітчизняними фахівцями як головний пріоритет зовнішньополітичної діяльності держави, сутність якої зводиться до пошуку альтернативних шляхів здійснення впливу на взаємодію різних акторів у міжнародному середовищі та переосмислення ролі «жорсткої» й «м'якої» сили у світовій політиці. Основною геополітичною складовою стратегії зміцнення світового лідерства США експерти називають перетворення реально чи потенційно ворожої держави або регіонального об'єднання держав у союзника або партнера західної спільноти.

Аналіз досліджень та публікацій. Дослідженню проблем впливу інформаційно-комунікативних технологій на політичну діяльність міжнародних акторів присвячено наукові роботи З. Бжезинського, Г. Кіссінджера, Р. Кеохейна, Дж. Ная мл., Дж. Розенау, С. Хантінгтона, А. Багірова, К. Гаджієва, В. Іноземцева, А. Торкунова, П. Циганкова,

Л. Губерського, В. Гондюла, О. Білоруса, В. Бебика, О. Зернецької, Є. Камінського, В. Копійки, О. Коппель, Є. Макаренко, В. Манжолі, М. Михальченка, М. Ожевана, Г. Почепцова, М. Рижкова, М. Розумного, Є. Тихомирової, О. Шевчука та інших, які аналізують проблеми політичного прогнозування, міжкультурного співробітництва, проблеми забезпечення національних інтересів міжнародних акторів у сучасному інформаційному просторі.

Мета статті — дослідити особливості міжнародної інтернет-комунікації США. Завдання статті: виявити ефективність здійснення міжнародної комунікації США для підтримки національних інтересів.

Виклад основного матеріалу. Ступінь збалансованості доктрин і стратегій зовнішньої політики США у контексті підтримки глобального домінування більшою мірою залежить від вибору механізмів забезпечення постійних і поточних цілей зовнішньої політики. Стратегія зміцнення світового лідерства США свідчить про пріоритетність політики «м'якої» сили, яка нині втілюється засобами міжнародної комунікації, зокрема, новітній інструментарій використовується для розширення американського світового лідерства, поглиблення участі у міжнародно-політичних процесах і формування такої міжнародної системи, в якій би США продовжували зберігати лідерство.

У цьому контексті вітчизняні дослідники зазначають, що ідеться про геостратегічну переорієнтацію і формування довгострокових трендів зовнішньої політики США, розгортання яких буде відбуватися упродовж XXI ст. Перегляд основних принципів зовнішньополітичної стратегії США відбуватиметься у контексті забезпечення інтересів безпеки держави від західної частини Тихого океану і Східної Азії до Індійського океану і Південної Азії, оскільки цей периметр характеризується поєднанням можливостей і загроз, які є детермінантами щодо необхідності збереження військовими силами США глобальних параметрів своєї активності [1; 2].

Поняття «віртуальна дипломатія» було уведено у США в середині 90-х рр. XX ст. і пов'язано

з впровадженням концепції «м'якої сили», запропонованої Дж. Наєм-мл. для розвитку і втілення концепції нової дипломатії США у XXI ст. На його думку [3], використання глобальної інформаційно-комунікаційної мережі сприяє формуванню нової моделі дипломатичної діяльності, яка спрямована на переконання світової спільноти у правильності і дієвості зовнішньополітичних рішень провідних акторів міжнародних відносин. Ідею запровадження віртуальної дипломатії було враховано в стратегії і практиці публічної дипломатії США, яка одним із своїх пріоритетів визначила розвиток мережі як засобу комунікацій між США та міжнародною спільнотою. Суть віртуальної дипломатії полягає у використанні методів, технологій та інструментарію глибокого «м'якого ідеологічного впливу» на світову громадськість, на розбудову та «вбудову» у масову свідомість системи базових ідеалів і цінностей держав-політичних лідерів. Як наслідок, відбуваються зміни у діяльності дипломатичних установ (посольств, консульств) та професійній підготовці дипломатів, які мають володіти інформаційно-комунікаційним інструментами і масовокомунікаційними навичками. Універсальний підхід до розуміння віртуальної дипломатії розроблено в Інституті миру США, за яким «віртуальна дипломатія» означає таку форму зовнішньополітичної діяльності, яка асоціюється з використанням глобальних інформаційно-комунікаційних мереж у міжнародних відносинах і охоплює практику міждержавних відносин, системи прийняття зовнішньополітичних рішень, комунікації дипломатичних установ, що здійснюються за допомогою інформаційних та комунікаційних технологій у контексті змін, які відбуваються у комп'ютерній та телекомунікаційних сферах [4].

Зовнішньополітична практика США на міжнародній арені є поєднанням традиційності та інноваційності, що проявляється у використанні інструментарію міжнародної комунікації для підтримки і забезпечення національних інтересів держави. Вплив міжнародної інтернет-комунікації на процеси глобальної взаємодії політичних акторів розглядають і як політичний, і як дипломатичний прорив розвитку сучасних міжнародних відносин. Взаємозв'язок міжнародної інтернет-комунікації і міжнародних відносин відбувається на декількох рівнях: особистісному, міжгруповому, колективному, результатом чого є зростання впливу нетрадиційних міжнародних акторів на діяльність державних або неурядових інституцій та привернення уваги світової громадськості до існуючих глобальних проблем.

На сучасному етапі міжнародно-політичний процес, який відбувається в мережі Інтернет не-

обхідно розглядати як політичний засіб, що реалізується через електронну участь громадян у світових політичних процесах; як політичне середовище, що реалізується через сучасні глобальні соціальні структури, тобто віртуальні спільноти, онлайніві світи тощо, при цьому політичні процеси, які відбуваються в межах виміру, є замкнутими і локальними; як політичну цінність, яка реалізується через правові особливості регулювання інтернету, що виявляється у вигляді законодавчих заходів, судових процесів або протестів з боку віртуальних співтовариств.

Концепцію віртуальної дипломатії було започатковано Державним Департаментом США у 2004 р., коли було представлено Стратегічний план застосування інформаційних технологій у дипломатичній діяльності на 2006–2010 рр., в якому визначено цілі Державного Департаменту у зв'язку з використанням сучасних інформаційних технологій (далі ІТ). У документі обґрунтовано доцільність ефективного використання ІТ для більш ефективного позиціонування зовнішньої політики США і оптимального впливу на світову спільноту з метою переконання у правильності такої політики [5]. Зауважимо, що у сучасній концепції віртуальної дипломатії враховано стратегічне планування зовнішньополітичного відомства, що стосується практики публічної дипломатії та можливості її поєднання з віртуальною / електронною / цифровою діяльністю. Зокрема, узагальнюючи наявні стратегічні плани Державного департаменту з 2004 до 2016 рр., наголосимо на тому, що посольства та інші державні структури, до компетенції яких відноситься міжнародне співробітництво, мають швидко реагувати на контент оперативної інформації і позитивно впливати за допомогою повідомлень, підготовлених щодо різних подій, на світовий політикум і громадськість; детальне вивчення громадської думки в інших країнах уможливило ефективну комунікацію дипломатичного представництва з громадськістю в країні перебування і врахування громадської думки в інформаційно-роз'яснювальній роботі, тобто дає змогу розмовляти дипломатам «однією мовою» з громадянами; використання комунікаційних технологій, зокрема, веб-сайтів Державного Департаменту, посольств та місій США для роботи з громадськістю, сприяє інтерактивному діалогу передусім з молодіжною аудиторією (для США — особливо з молоддю арабського світу) для поширення цінностей демократії та міжнародному обміну в науково-освітній сфері [6].

Оновлені підходи до віртуальної дипломатії США пов'язані з ініціативами президента Б. Обама щодо трансформації зовнішньополітичної стратегії і дипломатичної діяльності держави. З огляду на

що, було вироблено комплексну програму використання інструментів публічної, віртуальної та медіадипломатії у діяльності Держдепартаменту США. Основні положення програми зосереджувались на: інвестуванні у пропаганду — США заручались підтримкою комерційних та незалежних постачальників інформації з метою поширення власної об'єктивної та різноманітної інформації для скептично налаштованої американської аудиторії; інвестуванні з метою роз'яснення зовнішньої політики держави американській аудиторії, оскільки зменшення новин про міжнародні відносини призвело до зниження поінформованості американської спільноти, що відповідно викликало несприйняття зовнішньополітичної стратегії держави; наданні пріоритету місцевим мас-медіа над державними, тобто відбулося поглиблення співробітництва з місцевими мас-медіа з метою донесення американських ідей та цінностей демократії, верховенства права і толерантності до всієї зовнішньої аудиторії; інвестуванні у розвиток інтернет-медіа з метою консолідації суспільства, враховуючи необхідність підтримки американською громадськістю зовнішньополітичної діяльності держави у неформальних комунікаціях; залученні міжнародних мас-медіа до діяльності у внутрішньому інформаційному середовищі США, щоб забезпечити належне інформування американської спільноти з питань міжнародних відносин і зовнішньої політики [7].

Таким чином, віртуальна дипломатія США реалізується через стратегію американської політичної гегемонії та «м'якого» впливу, що сповідує різні підходи проте спрямовані на однаковий політичний результат — домінування американських цінностей США у системі міждержавних відносин, зокрема, для забезпечення політичних акцій країни у мережі Інтернет. Подібний контекст дозволяє чітко формулювати зовнішню політику, наміри і дії зовнішньополітичного відомства на всіх рівнях функціонування держави. Для Державного департаменту США віртуальна дипломатія стала стратегічним елементом влади в інформаційну добу, оскільки забезпечує просування національних інтересів США через інформування американської та світової спільноти з питань зовнішньої політики та врегулювання міжнародних відносин. Використання традиційної та віртуальної дипломатії у сучасній зовнішньополітичній діяльності є обов'язковим та важливим інструментом досягнення таких важливих цілей, як сприяння глобальному економічному зростанню, просування демократичних принципів урядування та захист глобального навколишнього середовища. Пріоритети зовнішньої політики США реалізуються за допомогою інформаційних програм

та зумовлюються перевагами інформаційно розвинутої країни.

Державний департамент США використовує інструментарій віртуальної дипломатії для посилення культурного обміну та поширення ідей глобальної демократизації світу, тобто створення демократичних політичних систем, які захищають права людини, ідеї ліберального конституціоналізму, свободу думки, незалежність засобів масової інформації. США використовують ідею глобальної демократії як універсальну модель, яка забезпечує провідні позиції держави в світі та її інформаційну присутність у важливих для забезпечення національних інтересів держави регіонах.

Особливості функціонування інтернету цікавлять фахівців не лише з технологічного, а й з соціально-політичного погляду, саме розвитку цієї складової присвячено ряд державних актів США, зокрема: меморандуми президента США про прозорість та відкритість уряду (21 січня 2009 р.); щодо використання соціальних медіа, інтерактивних веб-технологій і Закону про зменшення паперової роботи (7 квітня 2010 р.); щодо забезпечення конфіденційності при використанні веб-сайтів «третьої сторони» і різноманітних додатків для взаємодії з громадянами (25 червня 2010 р.) тощо. Значенню соціальних медіа для розвитку міжнародних відносин та їх впливу на політичну владу окремих держав були присвячені виступи тодішнього державного секретаря Х. Клінтон щодо свободи в інтернеті (21 січня 2010 р. і 15 лютого 2011 р., м. Вашингтон). Також бюро управління інформаційними ресурсами Державного департаменту США розробили проект використання соціальних медіа в дипломатичній роботі (6 жовтня 2010 р.).

Зокрема, у виступах держсекретаря йшлося про те, що спільно з приватним сектором, науковою спільнотою та неурядовими організаціями уряд США закликає освоювати сучасні технології зв'язку й застосувати їх у зовнішньополітичній діяльності. За допомогою сучасних технологій міжнародної інтернет-комунікації США планують розширити можливості пересічних громадян щодо каналів поширення та отримання інформації, одночасно зміцнивши традиційні методи дипломатії. Також Х. Клінтон стверджувала, що інформаційна свобода є шляхом до миру і безпеки, які створюють фундамент глобального прогресу, разом із тим асиметричний доступ до інформації завжди є однією з головних причин міжнародних конфліктів. Тому США закликають активізувати діяльність робочої групи щодо глобальної свободи мережі як форуму для обговорення загроз свободі інтернету в усьому світі, оскільки навіть в авторитарних країнах інформаційні мережі допомагають

забезпечити прозорість інформації та створити умови для вищого ступеня звітності урядових структур. Хоча паралельно з цим державні інституції можуть використовувати такі мережі для боротьби з інакомисленням через введення жорсткої цензури [8].

Зауважимо, що з метою заохочення державних службовців використовувати сучасний інструментарій міжнародної інтернет-комунікації для управління своєю діяльністю, співробітництва з дипломатичними установами, урядовими і неурядовими організаціями США та інших країн світу, для полегшення процесу прийняття зовнішньополітичних рішень, було розроблено програми у вигляді соціально-політичних медійних платформ, які дозволяють дипломатам ефективно та активно співпрацювати з різними цільовими групами, зокрема: Вікі Діпледія — онлайн-енциклопедія Державного департаменту США, яку редагують співробітники міністерства і яка є доступною для всіх, хто цікавиться роботою відомства; співтовариство державних блогів — ініціатива, метою якої є об'єднати всіх державних службовців, які працюють у сфері міжнародних відносин, для координації та ефективної діяльності, розміщення та обговорення внутрішньої інформації; відділ обговорень — ініціатива, спрямована на обговорення пропозицій дипломатів щодо інновацій та реформ у сфері забезпечення зовнішньополітичних інтересів США; віртуальна студентська дипломатична служба — програма залучення молоді до сучасних форм дипломатичної діяльності за допомогою співробітництва з Державним департаментом та дипломатичними установами країни за кордоном; віртуальні презентаційні пости — програма, спрямована на розширення взаємодії з країнами та регіонами, у яких відсутні посольства або консульства США; внутрішня база даних — проект, спрямований на полегшення роботи співробітників зовнішньополітичного відомства щодо пошуку інформації у внутрішній та міжвідомчих базах даних; інформаційно-координаційний центр — консультації співробітників Державного департаменту США з метою полегшення виконання ними своїх функціональних обов'язків; спеціалізована мережа — програма, спрямована на заохочення дипломатів розширювати контакти за допомогою соціально-політичних медійних платформ. Зокрема, створено таку платформу для співробітників зовнішньополітичного відомства під назвою Corridor, у якій розміщено інформацію про професійні інтереси та здобутки кожного співробітника, коло його інтересів та зв'язків; DipNote — офіційний блог Державного департаменту США, створений для поширення інформації та обговорення актуальних міжнародних питань [9].

Дипломатичні установи США активно використовують мережеві можливості міжнародної комунікації через спілкування з внутрішньою та зовнішньою аудиторією в режимі онлайн для формування відчуття причетності громадянина до зовнішньополітичних кроків держави. Через створення власних профілів у різноманітних соціальних мережах зовнішньополітичне відомство та дипломатичні місії «розповідають» про свою діяльність, формують ставлення до зовнішньої політики держави, здійснюють вплив на свідомість цільових груп, також соціальні мережі сприяють обміну інформацією між громадськістю та державними установами. У документах Державного департаменту США наголошується, що використання соціальних медіа дозволяє розширити співробітництво та забезпечити обмін інформацією між внутрішніми та зовнішніми цільовими групами; використання «хмарних» технологій забезпечує глобальний доступ до інформації через надійну веб-інфраструктуру всім агентствам США, що працюють за кордоном; управління внутрішніми та зовнішніми ІТ-ресурсами сприяє ефективному обслуговуванню зовнішньополітичного відомства та дипломатичних представництв держави за кордоном.

Висновок. Державний департамент США підтримує декілька програм, пов'язаних з використанням інтернет-технологій для формування позитивного ставлення світової спільноти до зовнішньополітичних рішень американського керівництва на міжнародній арені. А відкриття акаунтів урядових інституцій та дипломатичних представництв у соціальних медіа зумовило не лише динамічне інформування про зовнішню політику США, але й уможливило формування нейтрального або позитивного інформаційного простору і щодо непопулярних рішень президентської адміністрації. Отже, саме ефективна інформаційно-роз'яснювальна робота зовнішньополітичного відомства США та дипломатичних представництв за кордоном з використанням міжнародної інтернет-комунікації дозволяє Америці займати провідні позиції у міжнародно-політичному просторі. Додамо, що подальші перспективи дослідження використання інструментарію міжнародної інтернет-комунікації у зовнішньополітичній практиці держави пов'язані з діяльністю новобраного Президента США Д. Трампа.

Література:

1. Америка і Європа у сучасних міжнародних трансформаціях. Монографія. — К. : Центр вільної преси, 2014. — 472 с.
2. США і світ ХХІ століття : монографія. / Пахомов Ю. М., Коваль І. М., Шергін С. О. та інші. — К. : Центр вільної преси, 2013. — 620 с.
3. Nye J.S. and Owens W.A. America's Information Edge / J. S. Nye, W. A. Owens // Foreign Affairs. — 1996. — March/April. — p. 49-67

4. Brown Sheryl About Virtual Diplomacy Initiative: [Електронний ресурс]. // Sheryl Brown // U.S. Institute of Peace. — 2010. — Режим доступу: <http://www.usip.org/virtualdiplomacy/about.html>

5. IT Strategic Plan. Goals Paper (2006–2010) [Електронний ресурс]. // State Department. — April 2004. — Режим доступу: <http://www.state.gov/documents/organization/39264.pdf>

6. IT Strategic Plan (2014–2016) [Електронний ресурс]. // State Department. — 2014. — Режим доступу: www.state.gov/documents/organization/220034.pdf

7. Open Government, Transparency, and Social Media Presentation [Електронний ресурс]. // GSA Office of General Counsel. — Annual Conference. — April 1, 2009. — Режим доступу: http://www.usa.gov/webcontent/documents/Open_Government_Transparency.pdf

8. Clinton H. Internet Rights and Wrongs : Choices & Challenges in a Networked World. Internet Freedom (Fact Sheet) [Електронний ресурс]. // Hillary Clinton // Office of the Spokesman. Washington, DC. — February 15, 2011. — Режим доступу: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2011/02/156623.htm>

9. Major Programs of the Office of eDiplomacy [Електронний ресурс]. // State Department. Bureau of Information Resource Management. — 2016. — Режим доступу : <http://www.state.gov/m/irm/ediplomacy/c23840.htm>

Пипченко Н. О. Международная интернет-коммуникация США: от виртуальной дипломатии до социальных медиа. — Статья.

Аннотация. Информационное воздействие инновационных технологий на международную систему существенно меняет формы, методы и сущность международной коммуникации, что необходимо учитывать при осуществлении внешнеполитической деятельности, поскольку соблюдение баланса между безопасностью и активной внешней политикой в сети Интернет требует достаточных политических, интеллектуальных, технологических, организационных и финансовых ресурсов. Установлено, что США используют инструменты международной интернет-коммуникации для эффективного объяснения своих внешнеполитических инициатив и государственных программ внешней и внутренней общественности, что позволяет поддерживать глобальное лидерство государства.

Ключевые слова: международные отношения, внешнеполитическая деятельность, международная интернет-коммуникация, США.

Pipchenko N. O. International Internet-communication USA: from virtual diplomacy to social media. — Article.

Summary. The information impact of innovative technologies on the international system significantly changed the forms, methods and content of international Internet communications that it need to be considered in the implementation of foreign-policy activities because the preservation of optimal balance between security and active foreign policy in the Internet requires sufficient political, intellectual, technological, organizational and financial resources. Author's monitoring showed that the US use social media platforms for effective explanation their foreign-policy initiatives and government programs to the global and domestic public and for active support a global leadership in international relations.

Keywords: international relations, foreign-policy activity, international Internet communication, the USA.